

בית מורשת יהודי בבל.

ההגליות מארץ ישראל לבבל, שיבת ציון הקמת בית השני, תקופות התלמוד והגאונים, הישיבות הגדולות וראשות הגולה, חיי היום יום בקהילות, העלייה לארץ והחיים בראשית ימי המדינה – אלו הן רק מעט מהנושאים אותם מקיף בית יהודי בבל בתצוגה הגדולה ויוצאת הדופן שלו.

המוזאון, הממוקם באור יהודה, פותח צוהר למורשת המפוארת והחשובה של גלות בבל ומספר את סיפור הקהילה היהודית במשך כאלפיים ושבע מאות שנה. המוזאון מחולק לשני אגפים עיקריים:

אגף היסטורי – מספר את סיפור הקהילה היהודית בבבל.

אגף אתנוגרפי – מציג את אורח חיי היהודים בעיראק: המנהגים, ההווי, התרבות והאמנות.

מוזאון יהדות בבל נפתח בשנת 1988 במטרה לאסוף, לשמר ולתעד את כל מה שנותר ממורשת גלות בבל העתיקה אחרי העלייה החפוזה של שנות החמישים בה עלו יהודי עיראק לארץ מבלי שניתן להם לקחת עימם את מורשתם ורכושם. וכדי להציג את תולדותיהם, חייהם, תרבותם ותרומתם הרבה לעם ישראל.

בחצר המוזאון, ב"גן התשעה" מצויות שתי אנדרטאות המסמלות את מסירותם הגדולה של העולים מעיראק לארץ ישראל ואת המחיר היקר ששילמה קהילה זו:

אנדרטה לזכרם של תשעת בני הקהילה היהודית שנתלו בעיראק ועל שמם נקרא גן הזכרון.

אנדרטה לזכרם של עו"ד יוסף בצרי ושלוש צאלח הי"ד, שנתלו בשנת 1952 בעיראק בשל השתייכותם לתנועת החלוץ המחתרנית.

הביקור במרכז מורשת יהדות בבל כולל הדרכה מהמגוון עשיר של הדרכות שהוכנו על ידי הצוות המקצועי של המוזאון ומועברות על ידו (מפורטות בהמשך). הן נבנו בקפידה בסיוע מכון המחקר שליך המרכז ומומחים בעלי שם בארץ ובחו"ל. יש צורך לתאם מראש את ההדרכה.

כל כיתה תקבל הדרכה מיוחדת על ידי צוות המדריכות של המוזאון, המיומן להפעיל ארבע כיתות של תלמידים במקביל.

ליד המרכז נמצאת חנייה לאוטובוסים, והורדת התלמידים תיעשה בכניסה למרכז. כל סיור נמשך כשעתיים וחצי.

הסיורים המוצעים:

מסע אל העבר – מגלות לגאולה: סיור העוסק בתפוצה היהודית בבבל שנוצרה על ידי הגליות מארץ ישראל לאשור ולבבל. במפת ההגליות המוצגת במוזאון ממוחשת הדרך אותה עברו הגולים בחמש מסעות הגליה, לצד הנתיב בו עברו שבי ציון בימי כורש ובימי עזרא ונחמיה.

המרכז הרוחני בבבל: סיור זה עוסק במרכז הרוחני החשוב שקם בבבל ועלה על המרכז הרוחני בארץ ישראל. הישיבות הגדולות נהרדעא, סורא ופומבדיתא היו הסמכות הרוחנית בכל תפוצות ישראל. התלמוד הבבלי, פאר הצירה הרוחנית של עם ישראל הפך מורה הלכה לכל קהילות ישראל עד ימינו. מוסד ראשות הגולה שקם בבבל איחד את עם ישראל על כל תפוצותיו תחת הנהגת יהודי בבל ושמר על האוטונומיה היהודות במסגרת השלטון המקומי. המרכז הרוחני בבבל בתקופת התלמוד והגאונים מומחש באמצעות שחזור דגמי הישיבות ונלמד באמצעות דיון בסוגיות מהתלמוד, המחזה ודפי עבודה.

דגם של ישיבה

בית הכנסת כמרכז רוחני בגולה: "בית הכנסת הגדול" ("צלאת אל – כבירי"), הוא בית הכנסת העתיק והגדול ביותר בבגדאד אשר לפי המסורת של יהודי בבל נבנה מעפר שהובא מארץ ישראל. בית כנסת זה משוחזר במוזאון על מבנהו ואגפיו. הוא כולל תיבה מגולפת בידי אומן והיכל (ארון קודש) בו מוצגים ספרי תורה מעוטרים שהובאו מעיראק ומהמזרח הרחוק. בהיכלות בית הכנסת מוצגות תערוכות של חגי ומועדי ישראל כמנהג יהודי בבל.

מוסדות הקהילה היהודית : במאות ה-19 וה-20 התאפיינו הקהילות היהודיות בעיראק בארגון קהילתי מפותח. בבגדאד, בה היה הריכוז היהודי הגדול ביותר, הוקמו עשרות מוסדות שנועדו לענות על צרכי הקהילה, בכללם: ישיבות, בתי ספר, בתי כנסת, ארגוני צדקה וחסד, מוסדות רפואה ועוד. במוזאון נמצא דגם מוקטן של הרובע היהודי בבגדאד ובו ממוקמים מוסדות הקהילה.

מחזור החיים היהודי – אני חי בתוך הקהילה: תצוגת מחזור החיים היהודי מציגה את הפרקים המרכזיים בחיי היהודים בעיראק מן הינקות ועד לזקנה ומתארת את הטקסים והמנהגים שהתקיימו סביב הלידה, הילדות, בר המצווה החינה, החתונה והזקנה. בתצוגה מערכות לבוש מסורתיות, תכשיטי כסף וזהב, כלים, תמונות ופריטים נדירים ביופיים שמקורם בעיראק. התצוגה ממחישה מנהגים ומסורות בתחנות חשובות בחיי יהודי עיראק, מהמחצית השנייה של המאה ה-19 עד המחצית הראשונה של המאה ה-20.

מחזור החיים היהודי מוצג בעזרת שימוש בפריטי לבוש שונים.

השכונה שלי – הסמטה והבית ברובע היהודי: הסיור עובר על תצוגת הבית היהודי הבגדאדי והסמטה והתאמתם לתנאי האקלים. אחרי זה הוא נכנס לפנים הבית ומנסה לברר מהי ההירארכיה המשפחתית בקרב דיירי הבית, כיצד משמש הבית חלק ממפגש המשפחה המורחבת ומה מעמדה של האישה בבית המסורתי. במוזאון סמטה משוחזרת של בעלי מלאכה יהודים על כליהם המקוריים. יצירת הכרות עם עיסוקיהם הנפוצים של היהודים: הרוקמת, צורף הזהב, צורף הכסף, מוכר התבלינים, מוכר הבדים, בית הקפה ורוקמת התיל.

הטראר (חדר אורחים קיצי) בבית היהודי

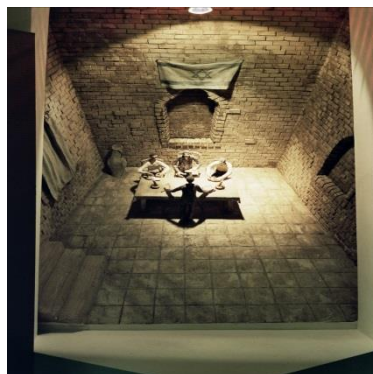

חנות הבדים

מחזור השנה היהודי : הסיור עובר בתצוגות של חגים ומועדים כמנהג יהודי בבל. חגי ישראל משותפים לכלל עם ישראל, אולם לכל עדה מנהגים יחודיים לה. תצוגות הקבע במוזאון משלבות סצנות משוחזרות של ההכנות לחג ושולחן החג כמנהג יהודי בבל.

ציונות ועלייה : הגעגועים לארץ ישראל לא פסקו בקרב יהודי בבל למן הגלות ועד ימינו. בכל דור ודור עלו לארץ יחידים וקבוצות. אחרי יסוד התנועה הציונית באירופה, הקימו יהודי בבל ארגונים ציוניים והשתתפו במפעל הלאומי בארץ ישראל בתרומות, בגאולת קרקעות, בעלייה ובהתיישבות. בשנת 1942, בעקבות פרעות שבועות תש"א – ה"פרהוד" – נוסדה בעיראק תנועת החלוץ המחתרתית על ידי שליחים מארץ ישראל. התנועה חינכה את הנוער היהודי לחיים לאומיים חלוציים, להגנה ולהעפלה. הכמיהה לציון ופעילות התנועה, לצד הרדיפות שיזמו שלטונות עיראק נגד היהודים, הביאו לעלייה ההמונית בשנים 1950-1952. בתערוכה דוורמה המדגימה את טקס ההשבעה לארגון "השורה" (ההגנה), משדר דרכו התקיים קשר אלחוטי חשאי, ספרים עבריים מארץ ישראל, ושיחזור של סליקים (מחבואים) לנשק ולפרסומים.

שיחזור טקס השבעה

תצוגת תמונות בנושא העפלה

הקליטה : יהודי עיראק, שעלו בהמוניהם בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל, אולצו לוותר על אזרחותם העיראקית. הם הגיעו למדינה הצעירה כפליטים עם מזוודה אחת ושוכנו במעברות. תצוגת הקליטה מציגה בפני המבקר באמצעים אינטראטיביים את תהליך קליטתם של יהודי עיראק במדינת ישראל, תוך שימת דגש על תחושותיו של הפרט. את הכניסה לחלל התצוגה מקדים גשר, עליו צועד המבקר, הממחיש את המסע שעברו העולים בדרכם ארצה.

בפנים החלל מוצגים מעברה משוחזרת, חפצים, תצלומים ומסמכים כמו גם קריקטורות וקטעי מוזיקה, הממחישים את התקופה.

צרכניה ולוח מודעות במעברה

אוהל במעברה

כמו כן ניתן לסייר במוזאון בתערוכות חדשות ונפלאות העוסקות באמנות, בתרבות ובפולקלור של קהילת יהודי בבל:

תערוכה העוסקת ברפואה עממית וקמעות של יהודי עיראק: בקרב קהילה זו רווחה האמונה בעין הרע ובקיומם של שדים ומזיקים שנתפסו כאחראים לנזקי גוף וטבע, מחלות וקשיים. כחלק מאמצעי ההתגוננות מפניהם, יהודי עיראק נקטו בפעולות שונות ונהגו להשתמש במגוון קמעות, כתבו ספרי קמעות וסגולות וספרים לריפוי מחלות ומכאובים שרבים מהם מוצגים בתערוכה.

תערוכת המוזיקה: המוזיקה תפסה מקום נכבד בהווי יהודי בבל לאורך השנים. לצד המוזיקה המסורתית של השבחות והפיוטים, הצ'אלעי והדקאקאת, היו היהודים מחלוצי המחדשים במוזיקה הערבית בכלל והיהודית בפרט. בתערוכה מוצג אוסף ייחודי של כלי נגינה עיראקיים מסורתיים כמו העוד, הקאנון והנאי לצד כלי מיתר מערביים.

במרכז פועלת **ספריה** המרכזת בתוכה את אחד האוספים הגדולים בעולם לתיעוד מורשת יהודי בבל וכוללת ארכיון תמונות המתעד את הווי החיים של היהודים בעיראק ובארצות הפזורה אליה הגיעו, ארכיונים פרטיים של פעילי ציבור ממוצא בבלי ושל מוסדות וארגונים של יהודי בבל שפעלו בארץ, תיעוד בעל פה של מסרנים מבני העדה ואוסף נדיר של ספרי קודש שנדפסו בגדאד ובארצות המזרח הרחוק על ידי יהודי בבל.

שילוב בחומר הלימוד:

שילוב בהוראת ההיסטוריה בחטיבת הביניים – בכיתות ז' בנושא "האיסלאם עלייתה של דת חדשה" – במוזאון יש חיבור גדול להוראת מעמד היהודים בחסות האיסלאם והאוטונומיה החברתית – תרבותית - דתית שניתנה למרכז היהודי בבבל.

בהוראת ההיסטוריה בחטיבה העליונה: הן בנושא בית שני (גלות בבל, שיבת ציון, עליית עזרא ונחמיה ... הקמת בתי כנסת ותפקידם), והן בנושא בונים מדינה: סיפורה של קהילת יהודי בבל לפני הקמת המדינה והשפעת הקמת מדינת ישראל עליה, ההווי במעברות וקשיי העליה והקליטה בארץ.

מומלץ כי התלמידים יגיעו לסיור עם רקע על התקופה המדוברת.

מועד פתיחת המוזאון : ימים ב, ג, ד : 09:00 - 15:00

יום ה' : 09:00 - 19:00

יום ו' : 10:00 - 13:00

כתובת: שד' מרדכי בן פורת 83, אור יהודה.

טלפון מרכז ההזמנות : איילת שמש 03-5339278 שלוחה 3

מייל: Guidance@babylonjewry.org.il

אתר המוזיאון: <http://www.babylonjewry.org.il>

